

A szerep

Prof. Dr. Csepeli György

Álarcosbál

„Gondold, álarcosbálon mulatunk,
te rabszolgaruhában s én szeszélyből
bíborba burkolva. Míg tart e farsang,
tiszteljük a csalást szerepünkhöz híven
nevetséges komolykodással.
S a bódult tömeget meg nem zavarjuk.
De Carlosod a maszkból rád kacsint.”

(Schiller, Don Carlos)

Színház

„Színház az egész világ,
és színész benne minden férfi és nő,
fellép s lelép: mindenkit sok szerep vár
életében, melynek felvonása
a hét kor.”

(kisdéd, nebuló, katona, bíró, aszott férfi, újra
gyermek)

(Shakespeare, Ahogy tetszik.)

Eredet

- „Rolle”, „role”
rotula

© iStock

Persona

Czuczor-Fogarasi

- Szer= mód, hasonlat, melyet bizonyos cselekvésben követünk
- Szerep: vállalat, hivatal, életnem, melyet valaki hivatalosan gyakorol, melyre a közösség szemei függesztvék

Rend

- Előreláthatóság, kiszámíthatóság
- Szabály
- Bizalom
- Reciprocitás

A „szerep” a társadalomtudományban

- Az interperszonális helyzet szabályszerű viselkedési együttese, mely egy személy motivációi köré rendeződik (G.H. Mead)
- A szerep a társadalmi struktúra adott pozíciójának ellátásához szükséges viselkedések készlete (kulturális minta) (Linton)
- Státus és szerep

„Visszatérő interakció”

- Szerep: a magányból kivezető híd
- Strukturált találkozás
- Informális szerepek (én-másik, érzelmek, spontaneitás, változékonyság, rögtönzés)
- Formális szerepek (szervezetek, munkamegosztás, alá-fölérendeltség)

Szerepelvárások

Mit tehetsz meg, s mit nem tehetsz meg

Muss (mindenképpen meg kell tenned,
semmiképpen sem tehetsz meg)

- Soll (illik megtenned, nem illik)
- Kann (érdemes megtenned, de nem kötelező)

Szerepkészlet

- Egy szerephez tartozó társ szerepek
- Folyton változó szerepkészlet
- Növekedés, Stagnálás, Csökkenés
- A „Remete”

A szerepkonfliktus

- Szerepek között (anya és dolgozó, párttag és közalkalmazott, tudós és intézményvezető)
- Szerepen belüli (ellentétes elvárások, művezető, politikus, közvetítő, diplomata)
- Diszkrétáns szerep (kém, besugó)

Tanácsok egy leendő kémnek

- El kell hinned, hogy az vagy, aki nem vagy (Georg Bauer) és nem vagy az, aki vagy (Viktor Nyikolajevics Mironov)
- Lev, Ginzburg, 1968- Mélység. 311.o Bp. Magvető

Személyiség és szerep

- Teljes azonosulás (a „Mártír”)
- Rutin szerepteljesítés (a „Profi”)
- Játékos inkognitó (ironikus távolságtartás)
- Cinikus kívülállás
- Ellenzéki inkognitó (a „Lázadó”)
- Szerepfelborítás (a „Forradalmár”)

1971

Zimbardo kísérlete

- 24 fiatal, fehér, középosztálybeli egyetemista
- Palo-Altoi rendőrség beviszi a rabokat, akiket már várnak foglárak (12+12)
- Szabályok (viselkedés, megszólítás)
- „rabruha”, „rab-szerep”
- „foglár ruha”, „foglár szerep”
- Hatalom-hatalomnélküliség
- Spontán alkalmazkodás
- Gyors vég

A szabályok

1. Nem szabad beszélgetni pihenő idő alatt, lámpaoltás után, étkezés, séta idején)
2. Csak az étkezések idején lehet enni
3. Semmit nem szabad a helyéről elmozdítani, semmiben nem szabad kárt okozni
4. Egymást csak számon lehet szólítani
5. A foglárokat „Nevelő Úrnak” kell szólítani

A szerepfeszültség

- Nem tudomásulvétel
- Változtatás -Meghasítás
- Kábítás
- Tettetés
- Kimenekülés

Élődráma

- A pszichodráma
- A szociodráma
- Dráma pedagógia
- „Theater of Witness” (konfliktus megoldás)
- Szerepjátékok (RPG)